

Innst. O. nr. 129

(2004-2005)

Innstilling til Odelstinget fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen

Ot.prp. nr. 84 (2004-2005)

Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om visse forhold vedrørende de politiske partiene (partiloven)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Etter forslaget vil den nye loven erstatte gjeldende lov om offentliggjøring av politiske partiers inntekter (lov av 22. mai 1998 nr. 30). Forslaget gjelder:

- flytting av gjeldende lovbestemmelser om registrering av politiske partier i valgloven til den nye partiloven
- regulering av den statlige støtteordningen for politiske partier i lovs form
- privates adgang til å støtte politiske partier
- det offentliges innsynsrett i finansieringen av de politiske partier, både når det gjelder inntektene til lokallag, fylkeslag, fylkesungdomslag og partiets sentrale organ, herunder sentrale ungdomsorganisasjon
- etablering av en ny, uavhengig nemnd som bl.a. skal fordele statsstøtten, behandle klager etter den nye loven og avgi årlig rapport til departementet om sin virksomhet

1.2 Registrering av politiske partier

1.2.1 Departementets vurderinger

Demokratifinansieringsutvalget har ikke foreslått endringer utover det som anses som nødvendig for at regelverket kan innpasses i den nye partiloven.

Departementet vurderer forslaget om flytting av partiregistreringsordningen fra valgloven kapittel 5

til den nye partiloven som et forslag av lovteknisk og administrativ art, uten at dette på noen måte kan sies å ha innvirkning på partienes rettigheter eller plikter - eller for øvrig innebærer noen substansielle endringer i gjeldende rett.

Departementet viderefører i dette lovforslaget utvalgets forslag om å flytte reglene fra valgloven til partiloven. Departementet anser det naturlig at Moderniseringsdepartementet, som i dag har det administrative ansvaret for gjeldende lov om offentliggjøring av politiske partiers inntekter og som administrerer dagens ordning for statlig partistøtte, får tilsvarende ansvar for den nye partiloven. Etter forslaget vil dette også omfatte den myndighet vedrørende partiregistrering som Kommunal- og regionaldepartementet i dag er tillagt.

Departementets lovforslag tar utgangspunkt i det forslag til endringer i valgloven som Regjeringen har foreslått i Ot.prp. nr. 44 (2004-2005), jf. også Innst. O. nr. 60 (2004-2005).

Når det gjelder departementets vurderinger av forslaget om å etablere et nytt uavhengig råd som bl.a. skal overta den myndighet som i dag ligger i Klagenemnda etter valgloven, vises det til kapittel 8 i proposisjonen, samt innstillingens s. 19.

1.3 Offentlig finansiering av politiske partiers organisasjoner og av folkevalgte grupper

1.3.1 Departementets vurderinger

STATLIGE TILSKUDD TIL DE POLITISKE PARTIENE

Departementet deler utvalgets oppfatning om at det fortsatt er behov for offentlige tilskudd til partiorganisasjonene og de folkevalgte gruppene. Som nevnt i kapittel 2 i proposisjonen, har departementet ved utformingen av utvalgets mandat lagt til grunn at ordningen med offentlige tilskudd til politiske partier skal videreføres i en eller annen form.

Departementet mener at de samme argumentene for en offentlig tilskuddsordningen gjør seg gjeldende i dag som da ordningen ble innført i 1970, jf. de kjerneoppgaver som politiske partier er tillagt i forbindelse med vår demokratiske styreform. Etter departementets vurdering har disse kjerneoppgavene vist seg svært stabile over tid. Oppgavene kan i norsk sammenheng verken sies å ha blitt flere eller færre i årenes løp. Innvendningene som anføres mot offentlig finansiering av politiske partier, er også langt på vei de samme. De viktigste innvendningene er at offentlig støtte til politiske partier kan skape et avhengighetsforhold til det offentlige og at et politisk flertall kan ha muligheter for å favorisere seg selv gjennom en støtteordning.

Etter departementets mening er spørsmålet om et eventuelt økt avhengighetsforhold til det offentlige i negativ betydning, primært et spørsmål om graden av offentlig finansiering kan tenkes å ha innvirkning på den politiske meningsytring i samfunnet, partienes evne og vilje til å få politisk oppmerksomhet rundt samfunnsmessig sett viktige saker, rekruttering av politiske ledere eller på andre funksjoner som de politiske partiene ivaretar. Selv om det synes klart at de politiske partiene økonomisk sett har blitt mer og mer avhengige av offentlige midler ettersom bevilgningsnivået og driftskostnadene har økt og selvfinansieringsevnen er redusert, er det ikke holdepunkter for at denne utviklingen har hatt negativ innvirkning på partienes håndtering av sine kjerneoppgaver eller har vært til skade for demokratiet.

Etter det departementet kan se, foreligger det heller ikke holdepunkter for å hevde at partier i maktposisjon ved hjelp av den statlige tilskuddsordningen har skapt etableringshindringer eller favorisert seg selv konkurransemessig.

Som utvalget også peker på, kan en økning i den offentlige finansieringsandelen av de politiske partiene gjøre partiene mindre avhengige av private bidrag som igjen - isolert sett - kan være en fordel ved at mulighetene for korrupsjon eller korrupsjonsmistanker blir redusert.

Departementet viser til at regelverket rundt parti-støtteordningen siden innføringen i 1970 har hatt uavhengighet som et grunnprinsipp, bl.a. ved etablering av et uavhengig utvalg for å avgjøre skjønnsspørsmål. Departementets holdning har hele tiden vært at myndighetsutøvelse i tilknytning til ordningen tilligger det uavhengige utvalget. Departementet legger til grunn at den offentlige tilskuddsordningen fortsatt bør være slik at støtte gis uten vilkår eller føringer fra det offentlige side til de støtteberettigede partiene. Både for å sikre nøytralitet og for å effektivisere administrasjonen av støtteordningen, bør det legges stor vekt på objektive støttekriterier og regler som gir be-

grenset rom for offentlig myndighets- og skjønnsutøvelse.

Departementet har i mandatet bedt utvalget vurdere alternative finansieringsordninger for politiske partier. Departementet deler utvalgets oppfatning om at det vil være en samfunnsmessig sett uheldig utvikling om partienes selvfinansieringsgrad økes ved økt forretningsdrift eller formuesforvaltning. En slik sammenblanding mellom politiske og kommersielle interesser vil kunne tenkes å gi opphav til rollekonflikter og mistanker om myndighetsmisbruk.

STØTTEBERETTIGEDE

Departementet viser til at utvalgets flertall går inn for at statlige tilskudd skal forbeholdes partier som er registrert etter reglene i valgloven.

Departementet viser til at forutsetningen om at den statlige partistøtten skal tilfalle de registrerte politiske partiene har vært lagt til grunn helt fra ordningen ble innført.

Departementet er enig med utvalgets flertall i at begrunnelsen og bakgrunnen for den statlige tilskuddsordningen, er at partiene er tillagt ansvaret for visse kjerneoppgaver som er en viktig forutsetning for den demokratiske styreformen. Videre, at slike oppgaver best løses innenfor permanente, stabile politiske organisasjoner som arbeider langsiktig - hver for seg på grunnlag en felles visjon, ideologi eller et felles verdigrunnlag for å utvikle samfunnet. Etter departementets vurdering bør den statlige støtten fordeles slik at den gir størst mulig samfunnsmessig gevinst. Etter vurderingen vil dette skje når støtten gis til organisasjoner som antas å utføre flest mulig av de aktuelle kjerneoppgavene på en effektiv måte. Slik departementet ser det, vil stabile og helhetlige partiorganisasjoner med et mer eller mindre etablert organisasjonsapparat og et noe større geografisk nedslagsfelt i denne sammenheng klart peke seg ut.

Departementet vektlegger videre nødvendigheten av å ha klare og mest mulig objektive inngangskriterier for en statlig partifinansieringsordning. Departementet merker seg at det i utvalget er uenighet om hvorvidt kravene til registrering av politiske partier er lett å oppfylle eller ikke for upolitiske lister.

Departementet viser til at valglovens kriterier for hva som skal regnes som et politisk parti eller ikke, er gitt ut fra helt andre hensyn enn hvilke politiske organisasjoner som skal være berettiget statsstøtte eller ikke. Departementet anser det naturlig at en partistøtteordning bør bygge på det som til enhver tid er valglovens definisjon av politiske partier og ellers bidra til å ivareta de hensyn som ligger til grunn for en slik avgrensning.

Departementet støtter forslaget fra flertallet i utvalget om at statsstøtten på kap. 1530 bør forbehol-

des partier som er registrert i henhold til kapittel 5 i valgloven. Departementet går i likhet med flertallet i utvalget inn for at de uregistrerte gruppene eller listene skal ha godtgjørelse for det arbeidet som utføres i kommunestyre og fylkesting - på lik linje med de registrerte partiene.

OPPDELING AV STØTTEN I GRUNNTILSKUDD OG STEMMETILSKUDD

Utvalget foreslår at den statlige støtten fordeles hhv. som 1/10 grunnbeløp og 9/10 som stemmestøtte. Grunntilskudd tildeles partier som får følgende oppslutning:

- minst 2,5 pst. oppslutning ved sist foregående stortingsvalg, eller
- minst 4,0 pst. oppslutning ved sist foregående fylkestingsvalgs valg, eller minst én representant innvalgt, eller
- minst 4,0 pst. oppslutning ved sist foregående kommunestyrevalg, eller minst én representant innvalgt

Etter forslaget tildeles stemmestøtte til alle registrerte partier som får stemmer ved ett av ovennevnte valg - likevel med en minstegrense for utbetaling fastsatt ut i fra administrative hensyn.

Departementet mener at de argumenter som Demokratifinansieringsutvalget anfører er relevante mht at det ved fastsettelsen av et forholdstall for fordeling av grunntilskudd og stemmestøtte, spesielt må tas hensyn til at velgernes dom skal få økonomiske konsekvenser for partiene. Ser en bort fra gruppe- og representantstøtten, ivaretar dagens ordning fullt ut dette gjennom regelen: ingen stemmer, ingen støtte - og at det totale støttebeløpet gis i form av en fast sats per stemme.

Departementet mener at valgresultatet i alt overveiende grad bør være avgjørende for et partis relative andel av statstilskuddet - noe som taler for at satsen for grunntilskudd ikke bør være for høy. Departementet støtter på denne bakgrunn utvalgets forslag til oppsplitting av statsstøtten, herunder forslagene til fordelingstall, jf. §§ 11-13 i lovforslaget. Forslaget om oppsplitting i stemmestøtte og grunntilskudd vil til en viss grad bidra til å jevne ut den statlige støtten mellom partiene.

ANSVAR FOR FOLKEVALGTE ORGANER

Utvalget foreslår at statstilskudd til kommunale og fylkeskommunale organer legges inn i statens rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner og at det tas inn en bestemmelse i den nye partiloven som sikrer at slik støtte gis på en ikke-vridende måte. Hensynet er bl.a. å skape større likhet mellom støtte

til folkevalgte grupper på lokalt plan og det som i dag gjelder for stortingsgruppene.

Det foreliggende lovforslaget i § 20 (2) fastslår en ansvarsfordeling når det gjelder å yte støtte til de ulike folkevalgte gruppene og at slik støtte skal ytes forholdsmessig etter valgoppslutning. Slik bestemmelsen er formulert, kan den imidlertid ikke tolkes som en plikt for den enkelte fylkeskommune eller kommune til å støtte sine folkevalgte grupper. Etter utvalgets forslag vil det være opp til det folkevalgte organ selv å bestemme omfanget av støtten. I prinsippet er derfor bestemmelsen ikke til hinder for at den årlige bevilgningen kan settes til 0 i den enkelte kommune. Regelen slår imidlertid fast at dersom slik støtte gis, skal den ytes etter de nevnte kriterier.

Departementet har, etter avveining av de ulike hensyn i denne saken, funnet at hensynet til det kommunale selvstyret bør tillegges størst vekt og støtter på denne bakgrunn utvalgets forslag.

FINANSIERING AV UNGDOMSORGANISASJONENE

Departementet har ingen merknader til utvalgets forslag om at støtten til ungdomsorganisasjonene på fylkesplan bevilges over en egen post på statsbudsjettet.

ØREMERKEDE TILSKUDD

Departementet har heller ingen prinsipielle innvendinger eller merknader til utvalgets forslag om at øremerkede tilskudd skal avvikles. Departementet ser imidlertid at det kan anføres argumenter for at en slik gjennomføring bør motsvares av mer liberale regler for ordningen med grunntilskudd.

For kap. 1530 innebærer dette at nominasjonsstøtten som bevilges annet hvert år, vil falle bort. Det vil være opp til Stortinget, gjennom de årlige bevilgningsvedtak, å avgjøre hvilken kompensasjon partiene eventuelt skal gis for bortfallet av tilskudd til ymse publikasjoner og nominasjonsstøtten.

OMLEGGING TIL UFORANDRET TILSKUDD I HELE BUDSJETTÅRET

Departementet viser til at for postene 70 og 76, vil resultat av stortingsvalget i henhold til dagens praksis gjelde fra 1. januar i året etter valget og til og med 31. desember fjerde år etter valget. Det gjøres ingen endringer i fordelingen av bevilgningen i fjerde kvartal i valgåret. Dagens praksis er derfor i tråd med utvalgets forslag.

Departementet ser at en ordning der det samme statistikkgrunnlaget legges til grunn for beregning av de årlige tilskudd i hele valgperioden, kan bidra til å gi partiene større grad av finansiell forutberegnelighet. Departementet støtter derfor utvalgets forslag om at den lokale og fylkeskommunale partistøtten over kap. 1530 legges om slik at tilskuddene fordeles

på grunnlag av resultatet fra sist foregående valg også i året for nytt valg, slik praksis allerede er for post 70 og 76.

FORENKLINGER AV TILSKUDDSORDNINGEN

Departementet går inn for å forenkle administrasjonen av den statlige partitilskuddsordningen utover det utvalget har foreslått. Departementet foreslår at all utbetaling av den statlige støtten på kap. 1530 post 71 og 73 samt den nye budsjettposten for fylkesungdomslagene, i framtiden skal foretas av staten gjennom fylkesmennene. I dag betaler kommunene og fylkeskommunene ut støtten over postene 71 og 73. Regningene, attestert av kommunerevisjonen, skal deretter sendes til fylkesmannen for refusjon fra statskassen.

Forslaget vil innebære en vesentlig forenkling av dagens ordning ved at systemet for refusjon faller bort. Kommunene og fylkeskommunene vil med dette få én statlig pålagt arbeidsoppgave mindre, og forslaget vil dermed bidra til å styrke kommunenes selvstyre.

Fylkesmennene har allerede i dag, gjennom refusjonsordningen, et visst administrativt apparat i tilknytning til den statlige partistøtteordningen. Departementet antar at det ikke vil være behov for økte ressurser i fylkemannsembetene som følge av forslaget.

1.4 Andres adgang til å finansiere politiske partier og folkevalgte grupper

1.4.1 Departementets vurderinger

OVERORDNEDE HENSYN

Departementet tar i sine vurderinger utgangspunkt i de tiltak som Europarådet i sin rekommendasjon anbefaler statene å gjennomføre for å motvirke korrupsjon i forbindelse med finansiering av politiske partier og valgkamper. Departementet er av den oppfatning at myndighetene bør ha en avventende holdning til enkelte av anbefalingene fra Europarådet.

GENERELT OM BIDRAG FRA PRIVATE GIVERE

Departementet ser de faremomenter som utvalget peker på i forbindelse med tilskudd, gaver, donasjoner etc. fra ulike private bidragsytere til politiske partier mht avhengighetsforhold. Departementet er imidlertid enig med utvalget i at det ikke er hensiktsmessig eller grunnlag for å overregulere rettsområdet som gjelder politiske partier. Et for stivbent og komplisert regelverk vil kunne legge unødvendige hindringer i veien for at partiene øker sin selvfinansieringsevne, skape omgåelsesmuligheter og gjøre offentlig innsyn vanskelig.

OM FORHOLDET MELLOM OFFENTLIGE OG PRIVATE BIDRAG

Departementet oppfatter utvalgets forslag slik at gaver fra private bidragsytere, herunder forslaget om inntektsfradrag, skal være et tillegg til den offentlige støtteordningen.

Departementet har i høringsrunden blitt oppfordret til å vurdere en ordning der betydelige bidrag fra den enkelte organisasjon innebærer reduksjoner i den offentlige støtten.

Departementet kan imidlertid ikke se at en modell som innebærer en eller annen form for avkortning i det offentlige tilskuddet vil redusere partienes eventuelle bindinger til større, private givere.

Departementet legger i det følgende til grunn at private bidrag betraktes som et tillegg til den offentlige tilskuddsordningen, og at det ikke foretas noen samordning av inntektene.

FORSLAG I TILKNYTNING TIL EUROPARÅDETS ANBEFALINGER

Utvalget fremmer flere forslag til bestemmelser i den nye partiloven som forutsettes å samsvare med de anbefalinger som Europarådet har gitt. Dette er forbud mot bidrag fra rettssubjekter under offentlige myndigheters kontroll, forbud mot gaver fra utenlandske givere og forbud mot gaver fra anonyme givere.

Gaver fra anonyme givere - "anonyme gaver"

Departementet utelukker ikke at anonyme gaver kan være et alternativ for enkelte givere som ikke ønsker å bli identifisert gjennom innsynsystemet i den nye partiloven eller som ikke er opptatt av eventuelle skattefordeler ved å støtte politisk partier "åpent". Av hensyn til det demokratiske systemet, mener departementet i likhet med utvalget, at det er viktig at partiene kjenner identiteten til sine sponsorer. Videre - at dette hensynet må tillegges større vekt enn hensynet til givers behov for eller rett til å være anonym. Departementet ser også at et forslag om forbud mot anonyme bidrag vil kunne hindre omgåelser av det innsynsystemet som loven ellers legger til grunn, det vises til lovforslaget § 17 (2).

Gaver til politiske partier fra rettssubjekter som leverer varer eller tjenester til offentlig administrasjon

Departementet støtter utvalget i at det ikke bør nedsettes forbud mot bidrag til politiske partier fra rettssubjekter som leverer varer eller tjenester til offentlig administrasjon.

Departementet antar at det eksisterende lovverket sannsynligvis vil fange opp de aller fleste tilfeller der gaver fra denne type leverandører må betraktes som

bestikkelser eller på annen måte kan gi grunnlag for misbruk av offentlig myndighet. Departementet er enig med utvalget i at en bør se forekomsten og utviklingen noe mer an før en vurderer forbud eller nærmere reguleringer.

Gaver fra utenlandske givere

Utvalget mener det bør lovfestes forbud mot å ta i mot penger fra utenlandske givere.

Et grunnleggende prinsipp i argumentasjonen for å kunne tillate gaver fra utenlandske givere, utover det som per i dag er tillatt, er at det er åpenhet om støtten. Departementet mener at dersom det åpnes for gaver fra utenlandske givere, vil det i enkelte tilfeller ikke være mulig å identifisere giverne med de krav til legitimitet som anses nødvendige for denne lovs formål. Det vil også i tvilstilfeller være behov for et kontrollapparat til å verifisere opplysningene, noe som vil bryte med det systemet som ellers legges til grunn for denne loven og som vil være kostnadskrevede.

Departementet støtter på denne bakgrunn utvalgets forslag om å forby gaver fra utenlandske givere.

1.4.2 Avtaler i tilknytning til enkelte bidrag

Departementet mener det er et legitimt behov for at offentligheten får kjennskap til avtaler som et politisk parti måtte inngå med en eller flere av sine bidragsytere. Departementet går inn for at det i inntektsberetningen skal gis opplysninger om alle avtaler som partiorganisasjonen har inngått med eventuelle bidragsytere - både forretningsmessige og andre avtaler. Departementet ser at dette rent teknisk kan gjøres ved en avkrysningsrubrikk - eventuelt i kombinasjon med et eget spesifikasjonsfelt i de årlige innberetningene. Videre plikter partiene å gi offentligheten innsyn i slike avtaler på forespørsel. Det vises til § 21 (2) i lovforslaget.

INNTEKTSFRADRAG FOR BIDRAG TIL POLITISKE PARTIER

Departementet mener at et forslag om å åpne for inntektsfradrag for tilskudd til politiske partier kan bidra til å styrke partienes selvfinansieringsevne. Inntektsfradrag vil også kunne bidra til at gaver til politiske partier spres på flere givere og slik redusere mulighetene for avhengighet av noen få bidragsytere. Departementet støtter derfor forslaget fra flertallet i utvalget på dette punktet.

Forslaget om inntektsfradrag for gaver til politiske partier ved endring av skatteloven § 6-50, berører ikke direkte forslaget til ny partilov. Regjeringen vil komme tilbake til forslaget om inntektsfradrag for gaver til politiske partier i forbindelse med St.prp. nr. 1 (2005-2006).

1.5 Offentliggjøring av politiske partiers regnskaper

1.5.1 Departementets vurderinger

INNSYN SOM VIRKEMIDDEL

Departementet viser til at økt innsyn, ved siden av finansieringsspørsmålene, er det viktigste hensynet som ligger til grunn for dette lovarbeidet. Ønsket om økt innsyn i politiske partiers og folkevalgte representanters økonomiske anliggender har etter hvert fått utbredelse internasjonalt, noe som i europisk sammenheng bl.a. kommer til uttrykk gjennom Europarådets rekommendasjon om felles regler mot korrupsjon i finansieringen av politiske partier og valgkamper.

Departementet er av den oppfatning at offentlig innsyn i partienes inntekter vil være preventivt i forhold til å hindre korrupsjon og annen undergraving av vårt styringssystem ved finansielle transaksjoner mellom private og politiske partier. Departementet går derfor i lovforslaget inn for å utvide innberetningsplikten i forhold til kravene i gjeldende lov.

HVEM LOVEN BØR GJELDE FOR

Utvalget foreslår å knytte plikten til å gi innsyn til retten til å motta statlig partistøtte, dvs. slik at loven vil gjelde for alle politiske partier, registrert i samsvar med kapittel 5 i valgloven. Uregistrerte grupper eller lister vil etter forslaget ikke kunne motta statlig partistøtte og vil derfor ikke omfattes av loven. Det foreslås imidlertid at innrapporteringssystemet legger til rette for en eventuell frivillig innberetning fra disse.

Utvalget foreslår videre at loven skal gjelde for alle organisatoriske ledd av partiet - på nasjonalt plan (som i dag), fylkeskommunalt og kommunalt nivå, herunder også partienes ungdomsorganisasjoner på de to førstnevnte nivåer.

Departementet kan vanskelig se at det rent legalitetsmessig skulle være noe i veien for fortsatt å skille plikten til offentliggjøring fra retten til å motta statlig partistøtte. Slik departementet ser det, er det derfor i utgangspunktet ikke noe i veien for at innsynsregelverket i loven også gjøres gjeldende for andre enheter tilknyttet et politisk parti som etter forslaget ikke vil motta partistøtte. Departementet mener imidlertid at innsynsplikten strengt bør begrunnes ut i fra offentlighetens behov for innsyn.

I likhet med utvalget går departementet inn for at innsynskravet/-plikten for inntekter skal utvides til også å gjelde registrerte politiske partiers organisasjoner på fylkesplan og på kommuneplan. Forslaget inkluderer også ungdomsorganisasjoner på nasjonalt plan og på fylkesplan. Andre vil ikke bli omfattet av lovens bestemmelser, men det legges til rette for

at frivillig innrapportering kan foretas av politiske lister.

REGNSKAPSLOVENS ANVENDELSE PÅ POLITISKE PARTIER

Utvalget drøfter hvorvidt det er hensiktsmessig at politiske partiers plikt til å gi innsyn i sine økonomiske forhold forankres i regnskapsloven. Utvalget konkluderer med at regnskapsloven i sin nåværende form ikke er egnet til å hjemle regnskapsplikt for hele det foreslåtte spekteret av organisatoriske ledd tilknyttet politiske partier eller å regulere oppfølging og kontroll fra myndighetenes side.

Departementet ser at det må gjøres endringer i dagens regnskapslov for at denne skal kunne bli et passende rettsgrunnlag for det systemet som foreslås etablert for politiske partier. Departementet mener imidlertid det her er snakk om tilpasninger eller endringer som forholdsvis lett kan gjennomføres uten at dette eventuelt skulle komplisere loven nevneverdig for dem som for øvrig omfattes av denne eller andre brukere av loven.

Departementet viser til at formålet med innsyn etter regnskapsloven og de hensyn som ligger bak behovet for økt innsynsrett i politiske partiers økonomiske anliggender, er forskjellige. Videre taler reelle hensyn for å samle alle lovbestemmelser vedrørende politiske partier i én lov. Departementet foreslår derfor at alle lovbestemmelser som er relevant for formålet i denne proposisjonen, samles i den nye partiloven. Det foreslås i den sammenheng ingen endringer i gjeldende regnskapslov.

INNBERETNINGSPLIKTENS OMFANG

Utvalget drøfter om innberetningsplikten skal utvides til også gjelde partienes utgifter, men foreslår ikke dette.

Departementet slutter seg til utvalgets synspunkter. I lovforslaget legges det som en sentral forutsetning til grunn at staten ikke skal føre noen kontroll med eller på noen måte regulere politiske partiers utgifter. Selv om staten ikke skal føre kontroll med politiske partiers utgifter, er imidlertid ikke dette til hinder for at publikum kan ha et velbegrunnet behov for innsyn i utgiftene. Faren for korrupsjon og bestikkelser vil først og fremst være knyttet til partienes inntekter.

INNTEKTSREGNSKAP OG PLIKT TIL Å GI INNSYN I REGNSKAPER SLIK DE FORELIGGER

Departementet viser til at utvalget drøfter registrerte politiske partiers plikt til å gi innsyn i regnskaper slik de foreligger, uten at det skal foreligge noen plikt i loven til å føre regnskap.

Departementet viser til at formålet med loven er å legge til rette for innsyn - ikke bare i partier, men

også i de ulike partienes organisasjonsledd. Intensjonen har hele tiden vært at regnskapsplikten som i dag påligger politiske partier som har stilt liste til siste stortingsvalg, skal utvides til også å gjelde kommune- og fylkespartier.

Departementet ser at en konsekvens av dette er at lovens formål vanskelig kan oppfylles uten at de ulike nivåene innen partiene pålegges en plikt til å føre et inntektsregnskap som tilfredsstiller kravene i § 19 og som innebærer at alle inntekter skal oppgis fra første krone. En ensartet mal for føring av inntektsregnskaper vil gjøre disse sammenliknbare mellom partilagene, noe som vil være en stor fordel for publikum og det offentlige. Skal det være en realitet i innberetningsplikten, kan departementet vanskelig se annet enn at dette må baseres på en tilsvarende plikt til å føre passende inntektsregnskaper. Departementet støtter derfor utvalgets forslag. Det presiseres at det i partiloven ikke stilles andre krav til regnskapsføring for politiske partier enn dette.

Departementet ser at utvalgets forslag vil medføre økt administrativ byrde for partilag som nå kommer inn under loven. Departementet mener at det derfor kan være behov for et forenklet system for de aller minste partilagene. På denne bakgrunn foreslår departementet at partilag som totalt i løpet av ett år har hatt inntekter under 10 000 kroner, ikke plikter å levere inntektsregnskap etter § 19 for året. Unntaksregelen er ikke til hinder for at partilag med samlede inntekter under 10 000 kroner, frivillig kan sende inn inntektsregnskap.

Departementet mener at en slik unntaksregel ikke vil undergrave lovens intensjon om økt innsyn for å motvirke korrupsjon eller avkreftede korrupsjonsmistanker.

Utvalgets forslag til § 23 innebærer plikt til å gi innsyn i det regnskap som er utarbeidet for siste år. Slik departementet ser forslaget, vil denne innsynsretten også innebære regnskap over partilagens utgifter i den grad partilaget i henhold til vedtektene fører slikt regnskap. Departementet har likevel valgt å videreføre utvalgets forslag og går derfor inn for at partilagene på forespørsel skal ha plikt til å gi innsyn i interne regnskaper slik de foreligger.

Departementet foreslår i likhet med utvalget at partiloven ikke skal ha krav om revisorgodkjenning av inntektsregnskaper.

NÆRMERE OM HVILKE INNTEKTER SOM SKAL INNBERETTES

Departementet har ingen merknader til utvalgets forslag mht innberetning av monetære og ikke-monetære bidrag. Forslaget åpner for at frivillig arbeid/dugnadsarbeid fortsatt kan utføres uten at verdien av dette må oppgis i inntektsregnskapet. Faglig eller profesjonsartet arbeid som utføres av autoriserte, og

som ellers har dette som inntektsgrunnlag, vil falle inn under definisjonen av ikke-monetære bidrag.

Departementet ser at inntektsgrunnlag eller ikke kan være et noe kunstig kriterium mht hvilke tjenester som skal omfattes av dugnadsbegrepet. Skal en regel om innberetning av ikke-monetære bidrag innføres, og slik at bidragene ikke bare skal omfatte ting, men også tjenester - der det igjen skal gjøres unntak for visse tjenester som det er i samfunnets interesse at privatpersoner fortsatt skal kunne yte gratis til politiske partier, må det på en eller annen måte foretas en avgrensning. Departementet har kommet til at inntektsgrunnlag i denne sammenheng kan være et hensiktsmessig skille.

Departementet har for øvrig videreført utvalgets forslag om at ikke-monetære bidrag under lovens frie satser ikke kreves innberettet, jf. § 19 fjerde ledd.

BELØPSGRENSER OG KONSOLIDERING AV INNTEKTSREGNSKAPER

Departementet har besluttet å videreføre utvalgets forslag til beløpsgrenser og slutter seg til de vurderinger som er gjort mht. differensierte satser på nasjonalt, fylkeskommunalt og kommunalt plan. Det presiseres at grensene angir når giverens identitet skal oppgis. Alle gaver og ytelser skal imidlertid tas med i inntektsregnskapet - også de som er innenfor lovens frie satser. Det gjøres likevel et unntaket for ikke-monetære gaver, jf. § 19 fjerde ledd.

Giverens navn og bostedskommune, eventuelt postadresse for juridiske personer, skal framgå av inntektsberetningen når denne i løpet av ett år står bak gaver til det respektive partilaget, ved ett eller flere bidrag, til en verdi av 30 000 kroner eller mer på nasjonalt plan, 20 000 kroner eller mer på fylkeskommunalt plan og 10 000 kroner eller mer på kommunalt plan.

Utvalget går ikke inn for at partiet sentralt skal konsolidere regnskapene fra de ulike partilag på landsbasis.

Departementet ser at utvalgets forutsetning om at partiet sentralt ikke skal pålegges å foreta konsolidering av regnskapene for hele partiorganisasjonen, åpner for visse omgåelsesmuligheter av regelverket når det gjelder offentlighetens rett til innsyn. En plikt til å konsolidere regnskaper gjennom partisystemet vil imidlertid kunne komme i konflikt med prinsipper for interne styringsforhold i partiorganisasjonene.

Departementet foreslår at det ikke tas inn et krav i loven om at regnskapene skal konsolideres av partiet sentralt. Det vil følgelig være opp til det enkelte parti om det skal foretas konsolidering av regnskapene.

Departementet har ingen merknader til utvalgets forslag til kategorisering av inntektene og har videreført disse i lovforslaget.

INNRRAPPORTERING FØR VALG

Mange av høringsinstansene har gått imot flertallet i utvalgets forslag om at det ikke skal være et krav om ekstra innrapportering før valg, og få har positivt støttet forslaget.

Departementet presiserer at lovforslaget angir minimumskravene til åpenhet. Det vil være opp til det enkelte parti eller partilag å praktisere en større åpenhetsgrad, f.eks. ved å "flagge" eventuelle bidrag mottatt før et valg.

Departementet har på denne bakgrunn valgt å videreføre forslaget fra utvalgets flertall. Det legges for øvrig ikke opp til at rapporteringssystemet skal ta høyde for frivillig rapportering før valg. Slik informasjon kan partiene eventuelt gi via hjemmesider, avisannonser og lignende.

FORHOLDET TIL PERSONOPPLYSNINGSLOVEN

Departementet mener det må tas inn en klar hjemmel for elektronisk offentliggjøring av givere i partiloven. Departementet ser også at det er relevant å vurdere nærmere hvorvidt personvern hensyn tilsier at konkret forespørsel bør være en forutsetning/et krav for offentliggjøring av partienes innberetninger. Loven balanserer på dette punkt to ulike hensyn, nemlig hensynet til personvern og på den annen side - hensynet til offentlighetens behov for innsyn i partienes inntekter og hvem som støtter disse, ut i fra målsetningen om å hindre korrupsjon og bestikkelser og bevare/øke tilliten til det demokratiske systemet. Når gavens størrelse kommer over en bestemt verdi, slår hensynet til innsynsretten inn med den følge at også navn på giver skal oppgis. Departementet har i sitt lovforslag lagt til grunn at partienes innberetninger skal legges åpent ut på en webside administrert av SSB.

Departementet kan ikke se for seg tilfeller der personopplysninger åpenbart vil kunne bli misbrukt hvis opplysninger om givere og størrelsen på gaver, i tråd med utvalgets forslag, legges åpent ut på en internettside eller liknende.

Departementet ser behov for å vurdere nærmere hvorvidt det bør være en tidsbegrensning på hvor lenge opplysninger om den enkelte giver skal ligge åpent ute på nettet. Departementet mener en slik tidsperiode bør samsvare som noenlunde med en valgperiode - og neppe fastsettes særlig kortere. Det legges til grunn at velgerne foran et valg lett bør kunne få opplysninger om hvem som har støttet partiene innenfor gjeldende periode.

Departementet foreslår at en nærmere avgrensning av tidsperioden foretas i forskrift.

OVERTREDELSE - SANKSJONER

Departementet viser til at utvalget foreslår at innlevering av inntektsregnskaper skal være et vilkår for

å få utbetalt den årlige partistøtten. Dette for å skjerpe inn dagens ordning. Utvalget foreslår at støtten skal holdes tilbake inntil "tilfredsstillende innberetning er innlevert". Det foreslås klageadgang for et slikt vedtak.

Departementet er skeptisk til en slik ordning som vurderes å være en vesentlig omlegging av dagens praksis. Et vilkår om "tilfredsstillende" innberetning av regnskaper innebærer at staten stiller vilkår for den statlig partistøtteordningen og at det åpnes for skjønnsutøvelse fra myndighetenes side. Dette bryter med den opprinnelige intensjonen bak tilskuddsordningen.

Departementet går ikke inn for at det objektive kriteriet om hvorvidt et partilag har levert inntektsregnskap eller ikke innen den fastsatte fristen, ubetinget skal gi grunnlag for å holde tilbake støtten.

Departementet understreker at det fortsatt skal være en realitet i kravet om innberetning av inntektsregnskaper til en gitt frist. Departementet går derfor inn for en regel om at manglende innberetning av inntektsregnskaper eller manglende erklæring om at inntektene er under lovens minstegrense, kan få konsekvenser for utbetalingen av den statlige støtten.

Departementet legger for øvrig ikke opp til noen som helst puring eller tilskrivninger i form av advarsler i forbindelse med manglende innberetninger eller erklæringer. Dette er likevel ikke til hinder for at partiet selv informerer om årsaken til at innberetning etter loven ikke er gjort eller er mangelfull og eventuelt når dette forholdet vil bli rettet opp.

1.6 Modeller for administrasjon i tilknytning til finansieringen av politiske partiers og folkevalgte grupper og offentliggjøring av regnskaper

1.6.1 Departementets vurderinger

Departementet mener det bør legges til grunn en modell for ordningen som gjør innsyn effektivt og enkelt for publikum uten at det skal være nødvendig å rette henvendelser til det enkelte parti eller partilag. Dette både av hensyn til publikum og partiet selv som ved en slik ordning antas å spare en del administrasjon ved innsynsforespørsler.

Utvalget går inn for at regnskaper fra lokale og fylkeskommunale lag skal sendes kommunene og fylkeskommunene før disse, etter en gjennomgang, sendes videre til Statistisk sentralbyrå via KOSTRA-systemet.

Departementet går inn for at fylkesmennene skal overta de administrasjonsoppgaver som kommunene og fylkeskommunene i dag har i tilknytning til den statlige partistøtteordningen.

Departementet ser i utgangspunktet utvalgets forslag om innsending via kommunene som et nødvendig ledd i utvalgets forslag om at kommunene og fylkeskommunene på dette grunnlaget skal kunne avgjøre om støtten til det enkelte parti skal utbetales eller holdes tilbake. Departementet fraråder imidlertid at innberetning av inntektsregnskaper blir et ubetinget vilkår for å utbetale partistøtten. Departementet kan utover utvalgets forslag på dette punktet, ikke se sterke grunner til at kommunene og fylkeskommunene skulle pålegges disse oppgavene - gitt at disse fortsatt skulle ha en rolle i administrasjonen av tilskuddsordningen.

Departementet ser at en modell der SSB blir det offentlige administrative leddet for å sammenstille regnskapene og lage sammenliknbare oversikter, kan være hensiktsmessig. Utover utvalgets forslag om at innberetningene dels skal skje fra kommunene og fylkeskommune og dels fra partiets hovedorganisasjon (sentralstøtte), ser departementet to alternativer.

1. De enkelte partilag pålegges å innrapportere sine inntektsregnskaper direkte til SSB. SSB foretar ikke konsolidering av regnskapene mht å identifisere givere som har støttet flere partilag i løpet av året.
2. De enkelte partilag pålegges å sende sine regnskaper til partiets hovedorganisasjon som får i oppgave å gjennomgå og konsolidere regnskapene. Hovedorganisasjonene videresender regnskapene i bearbeidet form, herunder sitt eget, til SSB. Det oppgis i denne rapporteringen navn og adresse på givere som totalt har gitt partiet gaver utover lovens frie satser.

Departementet har argumentert for at SSB av flere grunner ikke bør pålegges å konsolidere regnskapene fra de ulike partilagene for å identifisere givere som totalt har gitt gaver til partilagene utover lovens frie beløpsgrenser. Modell 1, som ikke innebærer konsolideringskrav på noe plan, vil som tidligere påpekt, rent teoretisk åpne for at loven i visse tilfeller kan omgås.

Modell 2 vil kunne komme i konflikt med interne styringsprinsipper i enkelte partier.

Departementet anbefaler at modell 1 legges til grunn som et minstekrav i loven. Etter departementets forslag skal SSB sammenstille regnskapene og gjøre disse tilgjengelige på en egen åpen internettside for ordningen. Det skal på denne websiden oppgis hvilke partier eller partilag som ikke har sendt inn regnskaper eller erklæring innen lovens frist. Departementet legger ikke opp til at SSB skal ha noen rolle i denne ordningen utover dette. Det vises til lovforslaget §§ 20 og 22.

NYTT, UAVHENGIG RÅD

Departementet går inn for at innrapporteringsordningen for inntektsregnskaper til politiske partier og systemet for offentliggjøring av regnskaper skal være mest mulig effektiv for alle parter og herunder baseres på til enhver tid gjeldende IKT-muligheter. Organiseringen forutsettes å være i tråd med Moderniseringsdepartementets forslag til reformpolitikk for statlig forvaltning for øvrig. Departementet ønsker at de offentlige ressursene som går med til statlig partiskudd, i størst mulig grad skal komme partiene til gode.

Departementet legger til grunn at det fortsatt skal være et uavhengig råd - heretter kalt nemnd - med myndighetsansvar for ordningen, og at departementet (fortsatt) får en rent administrativ funksjon i forhold til denne nemnda. Utvalget foreslår at nemnda skal settes sammen av i alt fem personer, hvor leder har dommerkompetanse. Etter det departementet kan se, er det ikke gitt noen anslag mht. antall samlede årsverk for den nye nemnda.

Departementet viser til at flere av de oppgavene nemnda er tenkt å ivareta, ikke kan sies å være kritiske i forhold til at den statlige partistøtteordningen skal kunne fungere godt - og bedre enn i dag. Departementet har argumentert for at tilbakeholdelse av statsstøtte ikke skal være et vanlig sanksjonsmiddel for ordningen. Det vil være opp til nemnda og fatte vedtak om tilbakeholdelse av støtte i de tilfeller det foreligger innstilling om dette fra departementet, eller nemnda selv kommer til at det er grunnlag for slik tilbakeholdelse.

Departementet kan ikke se at det isolert sett vil være behov for en særskilt nemnd for å vurdere beløpsgrensene i den nye partiloven. Når nemnda likevel foreslås opprettet, vil dette imidlertid kunne være en aktuell arbeidsoppgave.

Departementet ser at det fortsatt vil være behov for en nemnd til å foreta nødvendig skjønnsutøvelse og tolkninger samt behandle klager med bindende virkning.

Videre vil nemnda gis myndighet til å fatte vedtak om tilbakeholdelse av støtte etter innstilling fra departementet. Departementet ser imidlertid at det vil være behov for å utvide nemndas arbeidsoppgaver ved at klagemyndigheten for valgloven foreslås lagt inn under den nye partiloven, noe som forutsettes håndtert og fulgt opp av den uavhengige nemnda.

Departementet er i tvil om utvalgets forslag om en nemnd på fem personer med de foreslåtte arbeidsoppgaver, er hensiktsmessig. Departementet ser imidlertid at hensynet til politisk erfaring for nemndsmedlemmene, som bl.a. påpekt fra flere av høringsinstansene, kan være relevant. En bred representasjon av ulike politiske interesser kan bli vanskelig å få til med en liten nemnd. Departementet har

derfor valgt å videreføre utvalgets forslag om en ny uavhengig nemnd på fem personer hvor leder har dommerkompetanse og de øvige medlemmene søkes oppnevnt blant personer med bred politisk bakgrunn. Nemnda gis for øvrig de arbeidsoppgaver som departementet foreslår i denne loven eller i egen forskrift.

Avgjørelse om tildeling av støtte vil fattes av et forvaltningsorgan (departementet og fylkesmenne) med klagerett til Partilovenemnda. Det legges ikke opp til noen form for avskjæring av domstolskontrollen med nemndas vedtak.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Eirin Faldet, Trond Giske og Torny Pedersen, fra Høyre, Brit. I. H. Andreassen, lederen Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen, fra Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Sosialistisk Venstreparti, Magnar Lund Berge og May Hansen, fra Kristelig Folkeparti, Ola T. Lånke og Oddny Omdal, og fra Senterpartiet, Eli Sollied Øveraas, tar utgangspunkt i Regjeringens lovforslag i Ot.prp. nr. 84 (2004-2005) Om lov om visse forhold vedrørende de politiske partiene (partiloven), som bl.a. tar utgangspunkt i endringer i valgloven som Regjeringen har foreslått i Ot.prp. nr. 44 (2004-2005), jf. Innst. O. nr. 60 (2004-2005). Komiteen har merket seg at de fleste forslagene bygger på utredningen fra Demokratifinansieringsutvalget nedsatt ved kongelig resolusjon 17. oktober 2003, som la fram sine tilråninger i NOU 2004:25 "Penger teller, men stemmer avgjør". Utvalget hadde som mandat å kartlegge de norske partienes finanser, undersøke partifinansieringen i andre land, og foreslå regler for offentlig og privat finansiering av partiene, samt foreslå regler som kan sikre åpenhet i partiene. Komiteen viser til at utredningen inneholder et stort antall konkrete tilråninger.

Komiteen peker på at et regelverk for partienes finanser har betydning for deres økonomiske stilling, som dermed påvirker partienes valgoppslutninger, og derfor partienes demokratiets virkemåte. Komiteen er derfor opptatt av at regelverket for partienes finansiering bør bidra til gode demokratiske prosesser. Komiteen er på denne bakgrunn tilfreds med at Regjeringen i sitt forslag til ny partilov har fulgt opp de fleste av forslagene fra Demokratifinansieringsutvalget.

Komiteen peker på at forslaget til den nye partiloven vil erstatte gjeldende lov om offentliggjøring

av politiske partiers inntekter (lov 22. mai 1998 nr. 30). Forslaget gjelder:

- flytting av gjeldende lovbestemmelse om registrering av politiske partier i valgloven til den nye partiloven,
- regulering av den statlige støtteordningen for politiske partier i lovs form,
- privates adgang til å støtte politiske partier,
- det offentliges innsyn i finansiering av de politiske partier, både når det gjelder inntektene til lokallag, fylkeslag, fylkesungdomslag og partiets sentrale organ, herunder sentrale ungdomsorganisasjon,
- etablering av en ny, uavhengig nemnd som skal fordele statsstøtten, behandle klager etter den nye loven og avgi årlig rapport til departementet om sin virksomhet.

Komiteen viser til at departementet vurderer forslaget om flytting av partiregistreringsordningen fra valgloven kapittel 5 til den nye partiloven som et forslag av lovteknisk og administrativ art.

Komiteen viser til at Demokratifinansieringsutvalget har pekt på at det er valgoppslutningen som i stor grad er avgjørende for partienes økonomi. Komiteen mener det er naturlig og riktig at valgutfall må få følger for størrelsen på de offentlige partitilskuddene.

Komiteen viser til NOU 2004:25 hvor Demokratifinansieringsutvalget påpeker at en balanse mellom stemmetilskudd og grunntilskudd vil kunne vektlegge følgende viktige hensyn:

- at tilskuddene i minst mulig grad påvirker partienes oppslutning
- at velgernes dom gis størst mulig gjennomslag
- at fordelingen av tilskudd fremstår utad som rimelig og rettferdig
- at urimelig skjevheter som skyldes privat finansiering av partiene jevnes ut at det skapes forutberegnlighet for partienes drift.

Offentlig finansiering av politiske partiers organisasjoner og av folkevalgte grupper

Komiteen deler oppfatningen om at det er behov for offentlige tilskudd til partiorganisasjonene og de folkevalgte gruppene. Komiteen er enig med departementets vurdering om at de samme argumentene for en offentlig tilskuddsordning gjør seg gjeldende i dag som da ordningen ble innført i 1970, jf. de kjerneoppgaver som politiske partier er tillagt i forbindelse med vår demokratiske styreform. Etter departementets vurdering, foreligger det ikke holdpunkter for å hevde at partier i maktposisjon ved hjelp av den statlige tilskuddsordningen har skapt

etableringshindringer eller favorisert seg selv konkurransemessig. Demokratifinansieringsutvalget peker på at en økning i den offentlige finansieringsandelen av de politiske partiene gjør partiene mindre avhengige av private bidrag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at den offentlige finansieringen av de politiske partiene motvirker korrupsjon og korrupsjonsmistanker, og har stor betydning for partienes troverdighet både hos den enkelte velger og i samfunnet. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at den offentlige finansieringen av de politiske partiene har en grunnleggende funksjon i demokratiutviklingen i Norge, med partier som er uavhengig av ekstern finansiering fra andre maktfaktorer som kan få betydning for beslutninger i partiene.

Komiteen mener at den offentlige finansieringen av de politiske partiene har en viktig funksjon i demokratiutviklingen i Norge. Komiteen vil allikevel vise til at Demokratifinansieringsutvalget i NOU 2004:25, s. 103 peker på at offentlig finansiering av partiene reiser nye problemer. Komiteen har merket seg at et enstemmig utvalg var bekymret for at statens sjenerøse partifinansiering kunne true partienes autonomi. Komiteen viser til følgende sitat fra NOU 2004:25:

"Utvalget fremmer likevel flere forslag som bidrar ytterligere til å sikre partienes autonomi i møte med sjenerøs offentlig støtte. Stikkordene er her: lavere finansielle sperregrenser, oppmuntring til differensiert finansiering og full disposisjonsfrihet over offentlige tilskudd."

Komiteen mener Regjeringen på en god måte balanserer de, av Demokratifinansieringsutvalget, påpekte fordeler og ulemper ved offentlig og privat finansiering av de politiske partiene i det fremlagte lovforslaget.

Komiteen er enig i Regjeringens begrunnelse og bakgrunnen for den statlige tilskuddsordningen til de politiske partiene, jf. at partiene er tillagt ansvaret for visse kjerneoppgaver som er en viktig forutsetning for den demokratiske styreformen.

Komiteen viser til at regelverket rundt parti-støtteordningen siden 1970 har hatt uavhengighet som grunnprinsipp, bl.a. ved etablering av et uavhengig utvalg for å avgjøre skjønnsspørsmål. Komiteen mener at den offentlig tilskuddsordningen fortsatt skal være slik at støtte gis uten vilkår eller føringer fra det offentliges side til de støtteberettigede partier. Dette bør også gjelde for støtte fra kommuner og fylker. Både for å sikre nøytralitet og for å effektivisere administrasjon av støtteordningen, bør det legges vekt på objektive støttekriterier og regler som gir be-

grenset rom for offentlig myndighets- og skjønnsutøvelse.

Komiteen støtter departementets forslag om at statlige tilskudd skal forbeholdes partier som er registrert etter reglene i valgloven (kap. 5). Kravene for å oppnå registrering er forholdsvis beskjedne. Komiteen peker på at forutsetningene om at den statlige partistøtten skal tilfalle de registrerte politiske partiene har vært lagt til grunn helt fra ordningen ble innført. Komiteen støtter forslaget om at de uregistrerte gruppene eller listene skal ha godtgjørelse for det arbeidet som utføres i kommunestyre og fylkesting, på lik linje med de registrerte partiene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, støtter videre forslaget om at partistøtten skal fordeles hhv. som 1/10 grunnbeløp og 9/10 som stemmestøtte, jf. §§ 11-13 i lovforslaget.

Komiteen støtter denne oppsplittingen av statsstøtten slik at valgresultatet i alt overveiende grad bør være avgjørende for et partis relative andel av partistøtten. Dette taler samtidig for at grunnstøtten ikke bør være for høy. Grunntilskuddet skal tildeles partier som får følgende oppslutning:

- minst 2,5 pst. oppslutning ved sist foregående stortingsvalg, eller
- minst 4,0 pst. oppslutning ved sist foregående fylkestingsvalg, eller minst én representant innvalgt, eller
- minst 4,0 pst. oppslutning ved sist foregående kommunestyrevalg, eller minst én representant innvalg.

Komiteen peker på at partistøtten på denne måten tildeles etter den stemmestøtte de registrerte partier får ved valg.

Komiteen konstaterer at Regjeringen følger opp Demokratifinansieringsutvalgets forslag om at stemmestøtte tildeles alle registrerte partier som får stemmer ved stortings-, fylkestings- eller kommunestyrevalg.

Komiteen støtter departementets forslag om at det ikke skal gjelde noen sperregrensener for tildeling av stemmetilskudd til registrerte partier, verken på nasjonalt nivå, fylkesnivå eller lokalt nivå. En eventuell minstegrense for utbetaling av stemmestøtte ut i fra administrative hensyn bør uansett ikke settes høyere enn 100 kroner.

Komiteen støtter departementets forslag om at det øremerkede tilskuddet til informasjonsstøtte og distribusjonsstøtte avvikles, og at partistøtten og nominasjonsstøtten ligges inn i de frie tilskuddene til partiene i sin helhet. Tilsvarende støtter komiteen bortfallet av øremerking av nominasjonsstøtten.

Komiteen viser til Demokratifinansieringsutvalgets tilrådinger om at den øremerkede støtten til presseformål avvikles. Det frigjorte beløpet legges inn i rammen for de frie tilskuddene til partiene. Videre at den øremerkede støtten til nominasjonsformål avvikles, og at rammen for de frie tilskuddene økes med et beløp svarende til dagens nominasjonsstøtte.

Komiteen viser til innstillingen fra demokratifinansieringsutvalget hvor det heter:

"Forslagene til endringer i tilskuddsordningen medfører at en større andel av tilskuddene tilfaller de aller minste partiene. Det samlede tapet for de etablerte partiene er beregnet til om lag 10 mill. kroner. Utvalget foreslår at partiene kompenseres for dette."

Komiteen ber Regjeringen følge opp dette i budsjettet for 2006.

Komiteen viser til at Stortinget har vedtatt en egen finansieringsordning for partienes stortingsgrupper. Støtten til partigruppene finansieres over statsbudsjettet. Tilsvarende har tilskuddet til kommunale og fylkeskommunale folkevalgte grupper vært øremerket over statsbudsjettet. Komiteen er enig i at forslaget om å innlemme gruppe- og representantstøtten i statens rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner i seg selv kan medvirke til et bedre fungerende demokrati.

Komiteen støtter departementets forslag om at støtten til ungdomsorganisasjonene på fylkesplan bevilges over en egen post på statsbudsjettet. På denne måten vil det fremgå av budsjettokumentene hvor store tilskudd som går til partienes fylkesorganisasjoner, og hvor store tilskudd som går til partienes ungdomsorganisasjoner på fylkesnivå. Komiteen peker på at det ikke ytes tilskudd til partienes ungdomsorganisasjoner på lokalt nivå.

Komiteen viser til at utvalget på s. 115 uttaler følgende:

"Partiene er bærebjelker i det representative demokratiet, og står på flere felter overfor mer krevende oppgaver i det moderne samfunnet. De politiske partiene skal sikres en selvstendig posisjon både i forhold til sterke private interesser og til statsmakten."

Komiteen er enig i departementets tilrådning om at tilskuddene til partiene holdes uforandret i hele budsjettåret. På denne måten øker partienes økonomiske forutberegning ved at partistøtten følger budsjettåret, og ikke forandres som i dag, straks nytt valgresultat foreligger.

Komiteen ser at den administrative forenklingen av utbetaling av den statlige partitilskuddsordningen endres fra at kommunene og fylkeskommunene utbetaler støtten med refusjon fra statskassen via fylkesmennene, til at all utbetaling av tilskudd på kap. 1530 post 71 og 73 samt den nye budsjettposten

for fylkesungdomslagene foretas av staten gjennom fylkesmennene. Komiteen viser til at det ikke fører til budsjettmessige konsekvenser fordi fylkesmennene allerede har en funksjon med refusjon av kommuner og fylkeskommuners utbetaling av parti-støtte.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener at den offentlige støtte til partiene har en meget betydelig funksjon for demokratiutviklingen i samfunnet, og har en viktig preventiv virkning mot mistanker om korrupsjon mellom politiske partier og aktører med bestemte økonomiske interesser. Dette medlem understreker betydningen av å opprettholde folkets tiltro til det politiske systemet, og den unike troverdigheten de politiske partiene og politikere har i Norge i forhold til de fleste andre land. Dette medlem mener at den offentlige partistøtten er en bærebjelke i denne sammenheng.

Dette medlem peker på at Demokratifinansieringsutvalget gjør rede for at grunntilskuddet i støtten til partiorganisasjonene bidrar til en utjevning av inntektene mellom partiene, og kan redusere betydningen av private bidrag i politikken. Grunntilskuddet bidrar også til å sikre partiene større forutberegnetlighet for sin drift i forhold til svingninger i oppslutning fra valg til valg. Dette medlem ser at utvalget også peker på at partifinansieringssystemet også må være følsomt for velgernes dom. Dette medlem mener at grunnfinansieringen er svært viktig for de mindre partiene, som sannsynligvis har færre muligheter til alternative finansieringskilder. Dette medlem peker på at alle partier med landsomfattende virksomhet har vesentlige kostnader for å opprettholde en basisvirksomhet knyttet til bemanning og kontorhold. På denne bakgrunn mener dette medlem at andelen grunnstøtte i partistøtten bør økes på bekostning av stemmestøtten, for å sikre de mindre partiene forutsigbare og nødvendige driftsmidler. Dette medlem mener at grunnstøtten bør økes til 2/10 og stemmestøtten dermed skal utgjøre 8/10 av partistøtten.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

"§ 11 andre ledd siste punktum skal lyde:

Av den samlede støtte fordeles 8/10 som stemmestøtte og 2/10 som grunnstøtte.

§ 12 andre ledd siste punktum skal lyde:

Av den samlede støtte fordeles 8/10 som stemmestøtte og 2/10 som grunnstøtte.

§ 13 andre ledd siste punktum skal lyde:

Av den samlede støtte fordeles 8/10 som stemmestøtte og 2/10 som grunnstøtte."

Dette medlem viser til utvalget mener at bevilgningene til frie tilskudd til partiene i kommende valgperiode skal økes i samsvar med den historiske veksttenden de siste 20 årene. Dette medlem mener at nivået på partistøtten må økes ut over de små justeringer som ligger i utvalgets forslag. Dette medlem peker på at folkestyret er avhengig av at partiene evner å fange opp folkets interesse for politisk arbeid. Reduserte medlemstall i partiene og dårligere oppslutning om valg er en utvikling som følger av generelle trender i samfunnet. Dette medlem ser at partiene i dag må konkurrere med aktører som har økonomisk evne til å påvirke holdninger og aktivitetsmønster gjennom bruk av sterke kommersielle virkemidler. For dette medlem tilsier det at partienes økonomi må styrkes, og at staten må medvirke til dette. Dette medlem viser til Senterpartiets høringssvar på den nye partiloven, der Senterpartiet går inn for at partistøtten økes med 70 mill. kroner i løpet av to år ved siden av at det foretas en årlig prisvekstjustering.

Dette medlem støtter Regjeringens og utvalgets forslag om at det øremerkede tilskuddet til de kommunale og fylkeskommunale folkevalgte gruppene sammen med nominasjonsstøtten innlemmes i statens rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner. Dette medlem mener at lokal tildeling er naturlig siden det er opp til kommunene og fylkene selv å bestemme antallet representanter i kommunestyre og fylkesting. Dette medlem forutsetter at lovverket stiller tydelige krav om at støtte skal ytes og dette medlem mener at den skal økes minst på nivå med økningen i rammebevilgningene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, registrerer at komiteens medlem fra Senterpartiet velger å avvike fra utvalgets enstemmige tilråding, som også er fulgt opp av Regjeringen i proposisjonen, når det gjelder balansen mellom grunntilskudd og stemmetilskudd.

Andres adgang til å finansiere politiske partier og folkevalgte grupper

Komiteen viser til at utgangspunktet er at alle partier har lov til å motta bidrag fra private givere. De står også fritt til i formuleringen av sine programmer og i utøvelsen av sin politikk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at private har lov til å gi gaver til partiene, og de har også lov til å betinge slike gaver i forhold til partienes politiske standpunkter.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, vil påpeke viktigheten av at det demokratiske systemet er bygget på en måte som opprettholder høy troverdighet i folks bevissthet, og mener at statsstøtten til partiene er en av flere ordninger for å sikre en partipolitisk uavhengighet i forhold til ulike ideelle og private interesser.

Et tredje flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, vil påpeke viktigheten av at det demokratiske systemet er bygget på en måte som opprettholder høy troverdighet i folks bevissthet, og mener at statsstøtten til partiene, kombinert med partienes evne og vilje til å få til en større grad av egenfinansiering, er en av flere ordninger for å sikre en partipolitisk uavhengighet i forhold til ulike ideelle og private interesser, så vel som til staten.

I internasjonalt perspektiv har nordmenn en særlig høy tillit til sine politikere og politiske institusjoner, og komiteen følger råd som kan opprettholde dette tillitsforholdet mellom folket og de folkevalgte. Komiteen støtter anbefalingene fra Europarådet om at det skal være forbud mot bidrag fra rettssubjekter under offentlige myndigheters kontroll, forbud mot gaver fra utenlandske givere og forbud mot gaver fra anonyme givere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil påpeke viktigheten av at partienes selvfinansieringsgrad økes, og at det ikke er ønskelig å forby eller begrense bidrag fra organisasjoner og andre bidragsytere.

Flertallet mener det er en viktig demokratisk rettighet å få organisere seg og å arbeide for sine ønsker for samfunnsutviklingen. Organisasjoner, institusjoner og privatpersoner må selv ha frihet til å velge de aktiviteter de mener bidrar til å oppfylle organisasjonens formål, herunder også å gi gaver til politiske partier.

Komiteen viser til NOU 2004:25, s. 13 hvor Demokratiseringsutvalget gir følgende tilråding når det gjelder private bidrag til partiene:

"Utvalget har ikke noe ønske om å avvike fra dagens praksis der partiene tillates å selvfinansiere seg. Utvalget betrakter gaver til partiene som et verdifullt politisk engasjement, som det ikke er ønskelig å regulere bort. Muligheten for å organisere seg og å arbeide for en ønsket samfunnsutvikling, også med økonomiske midler, er en viktig demokratisk rettighet."

Komiteen legger til grunn at åpenhet bør være det primære våpen mot korrupsjon og mot uaksepta-

ble bindinger i finansieringen av de politiske partiene.

Komiteen vil påpeke at Europarådets rekommandasjon er generell og ikke tar høyde for det som allerede måtte finnes av regelverk på dette området i de enkelte statene. Komiteen viser til at det i Norge allerede finnes bestemmelser i ulike regelverk, f.eks. forvaltningsloven, kommuneloven, straffeloven og love om offentlige anskaffelser som bl.a. har som formål å forhindre korrupsjon i forbindelse med leveranser til det offentlige.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at departementet tar utgangspunkt i de tiltak Europarådet anbefaler statene å gjennomføre for å motvirke korrupsjon. Et av de tiltak Europarådet anbefaler er å forby eller strengt regulere bidrag fra rettssubjekter som leverer varer eller tjenester til offentlig administrasjon.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener en slik anbefaling bør følges opp, og viser til at en rekke bidragsytere til politiske partier samtidig kan ha sterke direkte interesse i offentlige vedtak, innkjøp eller anbudskonkurranser. Bidrag til politiske partier fra aktører som samtidig konkurrerer om leveranser til det offentlige kan skape usikkerhet om i hvilken grad politiske partier er uhildet. Disse medlemmer ber Regjeringen utrede et lovforslag om regulering av bidrag fra rettssubjekter som leverer varer og tjenester til offentlig administrasjon over et visst nivå. Disse medlemmer vil presisere at dette minstenivået ikke bør være for lavt, og at det vil være behov for å se nærmere på avgrensinger i forhold til eierstruktur i aktuelle rettssubjekter.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til Demokratifinansieringsutvalgets vurderinger når det gjelder bidrag fra større leverandører til offentlig sektor. Disse medlemmer støtter Regjeringens forslag om at det ikke innføres et generelt forbud mot bidrag til politiske partier fra rettssubjekter som leverer varer og tjenester til offentlig administrasjon, da utforming av et slikt regelverk vil reise mange ulike problemstillinger, bl.a. om regelverket også skal gjelde for underleverandører til denne type foretak, om foretak som tidligere har gitt bidrag skal være avskåret fra å levere anbud i fremtiden, om forbudet skal gjelde bidrag til alle registrerte politiske partier, uansett representasjon eller ikke etc. Disse medlemmer vil påpeke at Norge har en stor offentlig sektor. Dette innebærer ikke bare at det offentlige er en attraktiv kunde. Det innebærer også at de aller fleste av våre små og store

bedrifter og selskaper på ett eller annet tidspunkt vil levere en eller annen form for vare/tjeneste til en offentlig administrasjon på et eller annet nivå. Det vil i praksis bety et forbud for små og store bedrifter til å gi bidrag til politiske partier og slik sett komme direkte motstrid mot Demokratifinansieringsutvalgets enstemmige tilråding om at partiene skal bli mindre avhengige av staten og skal øke sin egenfinansiering. Disse medlemmer understreker at det er grunn til å følge utviklingen på dette området nøye. Innsyn i gaver til partier på alle organisasjonsnivåer slik Regjeringen foreslår, vil bidra til å klargjøre behovet for ytterligere regulering i fremtiden.

Komiteen støtter departementets forslag om at private bidrag til politiske partier fortsatt skal tillates, og at dette slås fast som en hovedregel i partiloven. Komiteen er enig i at det ikke skal innføres beløpsgrenser for private bidrag eller i partienes valgkamputgifter, og at åpenhet rundt private gaver skal være det primære våpen mot korrupsjon og uakseptable bindinger i finansiering av de politiske partiene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil likevel peke på at utviklingen bør følges nøye, da det ikke er ønskelig med en utvikling mot at partiene blir avhengige av store økonomiske bidragsytere med sterke interesser. Flere land med stor grad av villighet til å gi bidrag til politiske partier har reguleringer som begrenser adgangen til å motta slike gaver. Disse medlemmer ser det som nødvendig med en løpende vurdering av regelverket når det gjelder bidrag til politiske partier.

Komiteen mener det er avgjørende at offentligheten får kjennskap til avtaler som et politisk parti inngår med en eller flere av sine bidragsytere.

Komiteen støtter departementet om at det i innberetningen skal gis opplysning om alle avtaler som partiorganisasjonen har inngått med eventuelle bidragsytere, både forretningsmessige og andre avtaler. Komiteen viser til at partiene plikter å gi offentligheten innsyn i slike avtaler på forespørsel. Komiteen vil videre framover vurdere om denne åpenheten er tilstrekkelig, eller om det skal innføres en uoppfordret opplysningsplikt om slike avtaler mellom partier og bidragsytere.

Komiteen viser til at departementet støtter forslaget om å innføre inntektsfradrag for tilskudd til politiske partier.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at partiene ikke bør innføre et fradrag for å

støtte seg selv, og at slik støtte heller bør kanaliseres direkte gjennom offentlige bevilgninger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, slutter seg til Demokratifinansieringsutvalgets synspunkter om at inntektsfradrag for gaver til de politiske partiene vil gi borgerne sterkere incitament til å delta i finansieringen av partidemokratiet. Flertallet mener ordningen med inntektsfradrag er et av flere ønskede tiltak for å øke partienes grad av selvfinansiering, og gjøre dem mindre avhengige av offentlige tilskudd. Et inntektsfradrag vil bidra til at flere velger å gi støtte til partiene. Det vil føre til at bidrag til politiske partier spres på flere givere og at mulighetene for avhengighet av noen få bidragsytere reduseres. Flertallet støtter Regjeringens forslag om å innføre inntektsfradrag for gaver til partiene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti er kjent med at flere politiske partiers lokallag har inntekter fra spilleautomater. Disse medlemmer viser til at alle partier i forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 44 (2002-2003) ga uttrykk for stor bekymring i forhold til de personlige og samfunnsmessige problemer slik virksomhet fører til. Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet gikk inn for kraftige innstramminger i virksomheten i tillegg til at all automatdrift ble vedtatt samlet hos Norsk Tipping. Målet med dette var å redusere de kjente negative sidene ved slik virksomhet. Henimot 90 pst. av de ca. 50 000 spilleavhengige i Norge oppgir spilleautomater som hovedårsak til sine problemer.

Disse medlemmer mener erkjennelsen av disse problemer hos de politiske partiene ikke er forenlig med at de samtidig har inntekter av slik virksomhet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Politiske partier kan ikke ha inntekter fra spilleautomater, dette innbefatter også inntekter generert fra spilleautomater utplassert i lokaler hvor det spilles bingo."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er av den oppfatning at det i tillegg bør innføres et forbud mot å ta imot gaver fra organisasjoner som mottar offentlig støtte enten direkte eller gjennom at organisasjonens inntekter helt eller delvis medfører skattefritak for giver/betalere. Et slikt forbud vil etter disse medlemmers mening være en naturlig konsekvens av ønsket om å hindre at partier i flertallsposisjon overfører, eller kan misten-

kes for å overføre indirekte offentlige midler til egen partiorganisasjon.

Disse medlemmer viser til at et typisk eksempel på dette er fradraget som i dag eksisterer på kontingenten til en fagforening som i neste omgang bruker sin naturlige rett til å gi direkte eller indirekte økonomisk støtte til ett eller flere politiske partier. Disse medlemmer er ikke motstander av fagforeningers selvfølgelige rett til å gi gaver til politiske partier, men mener at så lenge samfunnet indirekte subsidierer fagforeningene gjennom skattefradraget, så bør disses inntekter benyttes i arbeidet i fagforeningen, og ikke til å finansiere politiske partier.

Det er etter disse medlemmers oppfatning meningsløst at organisasjoner som mottar statsstøtte til sin drift skal ha rett til å bruke hele eller deler av denne statsstøtten til å støtte ett eller flere politiske partier, som så i neste omgang skal være med å vedta fortsatt statsstøtte til den samme organisasjonen. Statsstøtte til ulike organisasjoner har som formål å finansiere de aktiviteter som den støtteberettigede organisasjonen har. Da bør en også sikre at statsstøtten faktisk blir brukt til dette formålet. En slik sikring kan etter disse medlemmers oppfatning ikke sies å være i strid med organisasjonenes autonomi/rett til indre selvstyre.

Et flertall av komiteen går inn for å innføre en generell fradragsrett for gaver direkte til politiske partier for enkeltpersoner. Denne retten vil også gjelde de personer som i dag indirekte via fagforeninger finansierer enkelte politiske partier. Hvis dagens ordning opprettholdes vil det dermed med en viss rett kunne hevdes at partier som mottar indirekte offentlig støtte via fagforeningene får dobbelt opp. Disse medlemmer mener at en generell ordning med skattefradrag for gaver til politiske partier er en mer rettferdig ordning som medfører like vilkår for alle partier, i tillegg til at det sikrer den enkelte persons selvfølgelige rett til selv å bestemme hvilket politisk parti vedkommende velger å støtte økonomisk.

Disse medlemmer viser til at et forbud for partier til å motta gaver fra organisasjoner som direkte eller indirekte mottar offentlig støtte, også vil hindre et flertall i en offentlig støttet interesseorganisasjon i ett gitt tilfelle å bruke sin posisjon til å gi av organisasjonens kapital til ett eller flere politiske partier.

På bakgrunn av dette fremmer derfor disse medlemmer følgende forslag:

"§ 17 tredje ledd nytt punkt c skal lyde:

Organisasjoner som indirekte eller direkte mottar offentlig støtte."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser

til at det har vært betydelig oppmerksomhet rundt hemmelighold av gaver til de politiske partiene. Disse medlemmer peker på at lovforslaget bl.a. hadde sitt utgangspunkt i et privat lovforslag i 2002 fra representantene Jens Stoltenberg og Hill-Marta Solberg om at også de fylkeskommunale og kommunale leddene i partiene skulle innlemmes i loven om offentliggjøring av politiske partiers inntekter.

Disse medlemmer mener at det er meget viktig at det ikke kan stilles spørsmål om politiske partiers integritet i forhold til enkeltaktører i samfunnet. Disse medlemmer mener at det er av allmenn interesse at gaver av økonomisk verdi oppgis, og mener at beløpsgrensene er satt for høyt i lovforslaget (Ot.prp. nr. 84 (2004-2005) partiloven). Disse medlemmer mener at beløpsgrensene bør være de samme uansett om det er gaver til sentralledet, fylkesleddet eller lokalleddet til et politisk parti, og mener at alle gaver over 10 000 kroner skal omfattes om loven om offentliggjøring av politiske partiers inntekter.

Offentliggjøring av politiske partiers regnskaper

Komiteen er helt enig med departementet om at en partifinansieringsordning ikke må undergrave et levende partidemokrati på noe nivå. Komiteen viser til at Demokratifinansieringsutvalget har pekt på at det ikke har vært noen større korrupsjons- og misbruksepisoder i norsk politisk historie, men at det likevel er grunn til aktivt å motvirke slike forhold. Komiteen har merket seg at mange europeiske land har hatt store korrupsjonsskandaler og at det i Norge har vært en økende debatt om forholdet mellom politiske partier og bidragsyttere. På denne bakgrunn ser komiteen det som helt nødvendig at man aktivt arbeider for tiltak som kan hindre korrupsjon. Komiteen vil også påpeke at mistanke om korrupsjon eller uheldige bindinger også er problematisk, all den tid det kan bidra til å redusere tilliten til politikk og deltakelsen i politiske prosesser. Komiteen peker på at innsyn er et viktig virkemiddel for å opprettholde dette tillitsforholdet, bl.a. ved økt innsyn i politiske partiers økonomiske anliggender. Komiteen viser til at det er i tråd med Europarådets rekommendasjon om felles regler mot korrupsjon i finansieringen av politiske partier og valgkamper. Komiteen støtter på denne bakgrunnen lovforslaget om utvidet innberetningsplikt i forhold til gjeldende lov, og mener at offentlig innsyn i partienes inntekter vil virke preventivt i forhold til korrupsjon.

Komiteen viser til utvalgets forslag om å knytte plikten til å gi innsyn til retten til å motta statlig partistøtte, slik at loven vil gjelde for alle politiske partier, registrert i samsvar med kapittel 5 i valgloven. Komiteen mener at loven skal gjelde for alle organisatoriske ledd av partiet, herunder også partier-

nes ungdomsorganisasjoner på nasjonalt og fylkeskommunalt nivå.

Departementet foreslår ingen endringer i gjeldende regnskapslov, og komiteen støtter dette. Komiteen støtter videre at det ikke innføres en innberetningsplikt for partienes utgifter, fordi faren for korrupsjon og bestikkelser først og fremst vil være knyttet til partienes inntekter. Komiteen støtter også departementets forslag om at registrerte politiske partier skal ha plikt til å gi innsyn i regnskaper slik de foreligger, uten at det skal foreligge noen plikt i loven til å føre regnskap. Den regnskapsplikten som i dag påligger politiske partier som har stilt liste til siste stortingsvalg, utvides til også å gjelde kommune- og fylkespartier. Komiteen støtter departementets forslag om at det er behov for et forenklet system for de aller minste partilagene, for inntekter under 10 000 kroner. Komiteen støtter departementet i at innberetningen skal gjelde både monetære og ikke-monetære bidrag. Komiteen mener prinsipielt sett at beløpsgrensen for offentliggjøring bør være så lav som praktisk mulig, slik at alle gaver til partiene offentliggjøres. Komiteen registrerer innstillingen til et samlet utvalg i NOU 24:25 og de høringsuttalelsene som er kommet, og slutter seg til departementets vurdering av beløpsgrenser.

Komiteen viser til at mange av høringsuttalelsene har tatt til orde for en særskilt innrapportering av inntekter før valg. Komiteen ser at det kan være praktiske utfordringer knyttet til et slikt forslag, men mener det er et viktig prinsipp at velgerne skal kunne vite hvem som har støttet de ulike partiene før de avgir stemme.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti ønsker på denne bakgrunn at det i valgår skal være en egen innrapportering av inntekter før valget og at disse så offentliggjøres innen 1. september.

Disse medlemmer ser at dette kan føre til at det spekuleres i å motta bidrag i etterkant av valget. Dersom dette skulle vise seg å bli et problem, mener disse medlemmer at det må vurderes å innføre en ordning der alle bidrag til partier i valgår må gis før den 15. august.

Komiteen viser til at flere av de politiske partiene fortløpende offentliggjør mottatte gaver og bidrag. Komiteen vil derfor oppfordre alle de politiske partier til å innføre fortløpende offentliggjøring, for å unngå eventuelle uheldige spekulasjoner om gaver og bidrag.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at det er et viktig prinsipp at velgerne får vite hvem

som har gitt partiene økonomisk støtte, og spesielt til de respektive partiers valgkamp. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om at det innføres en utvidet plikt til å offentliggjøre partienes inntekter 1. september i valgår."

Modeller for administrasjon i tilknytning til finansieringen av politiske partier og folkevalgte grupper og offentliggjøring av regnskaper

Komiteen støtter departementets forslag om at de enkelte partilag pålegges å innrapportere sine inntektsregnskaper direkte til Statistisk sentralbyrå (SSB), og at SSB skal sammenstille regnskapene og gjøre dem tilgjengelige på en egen åpen nettside for ordningen.

Komiteen støtter opprettelsen av en nemnd som skal foreta den nødvendige skjønnsutøvelse og tolkninger, samt behandle klager med bindende virkning.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen om at det innføres en utvidet plikt til å offentliggjøre partienes inntekter 1. september i valgår.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 2

§ 17 tredje ledd nytt punkt c skal lyde:

Organisasjoner som indirekte eller direkte mottar offentlig støtte.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 3

Politiske partier kan ikke ha inntekter fra spilleautomater, dette innbefatter også inntekter generert fra spilleautomater utplassert i lokaler hvor det spilles bingo.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 4

§ 11 andre ledd siste punktum skal lyde:

Av den samlede støtte fordeles 8/10 som stemmestøtte og 2/10 som grunnstøtte.

§ 12 andre ledd siste punktum skal lyde:

Av den samlede støtte fordeles 8/10 som stemmestøtte og 2/10 som grunnstøtte.

§ 13 andre ledd siste punktum skal lyde:

Av den samlede støtte fordeles 8/10 som stemmestøtte og 2/10 som grunnstøtte.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om visse forhold vedrørende de politiske partiene
(partiloven)

Kapittel 1 Innledende bestemmelser

§ 1 *Lovens formål og virkeområde*

(1) Lovens formål er:

- å legge til rette for valg etter lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) gjennom en offentlig registreringsordning for de politiske partiene,
- å etablere rammer for partienes finansielle forhold som bidrar til å sikre dem et finansielt grunnlag gjennom offentlige tilskudd og ellers bidra til å øke partienes selvfinansieringsevne og uavhengighet og
- å sikre offentlighetens rett til innsyn og å motvirke korrupsjon og uønskede bindinger ved at det er åpenhet om finansieringen av de politiske partienes virksomhet.

(2) Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard og kan fastsette særlige regler under hensyn til forholdene der.

(3) Kapittel 3 og 4 gjelder for partier som er registrert i samsvar med kapittel 2.

Kapittel 2 Registrering av politiske partier

§ 2 *Registreringsmyndigheten. Virkninger av registreringen*

(1) Et politisk parti som oppfyller vilkårene i § 3, kan søke om registrering av partinavnet i Partiregisteret som føres av Registerenheten i Brønnøysund.

(2) Før partiet kan bli registrert i Partiregisteret, må det registreres i Enhetsregisteret og tildeles et eget organisasjonsnummer, jf. enhetsregisterloven § 5. Når partiet er registrert i Enhetsregisteret, legges de opplysninger som der er registrert, til grunn for Partiregisteret.

(3) Registrering i Partiregisteret innebærer at partiet får enerett til å stille valglisten under det registrerte navnet.

§ 3 *Vilkår for registrering av partinavn i Partiregisteret*

(1) For at et partinavn skal kunne bli registrert i Partiregisteret, må det ikke kunne forveksles med navnet på

- a) annet parti registrert i Partiregisteret eller
- b) samepolitisk enhet registrert hos Sametinget

Når særlige grunner foreligger, kan registreringsmyndigheten også ellers nekte å registrere partinavn.

(2) Sammen med søknaden skal partiet legge ved følgende dokumentasjon:

- a) stiftelsesprotokoll for partiet,
- b) opplysning om hvem som er valgt til medlemmer i partiets utøvende organ, og som har fullmakt til å representere partiet sentralt i saker etter denne loven,
- c) vedtekt som fastsetter hvilket organ i partiet som velger partiets utøvende organ, og
- d) erklæring fra minst 5 000 personer med stemmerett ved stortingsvalg, om at de ønsker partinavnet registrert. Den som avgir erklæring, må ha nådd stemmerettsalderen innen utløpet av det kalenderår søknaden fremsettes. Settes søknaden frem mindre enn ett år før et valg, er det tilstrekkelig at stemmerettsalderen er nådd innen utløpet av valgåret. Av erklæringen skal fremgå navnet, fødselsdatoen og adressen til den som har avgitt den. Erklæringen skal være egenhendig underskrevet og datert av den som har avgitt den. Ingen erklæring skal være mer enn ett år eldre enn søknaden.

(3) Søknaden må ha blitt journalført hos registreringsmyndigheten innen 2. januar i valgåret, for at registreringen skal kunne få virkning ved valget.

§ 4 *Endring av registrert partinavn. Sammenslåing av partier under nytt navn*

(1) Et registrert politisk parti kan søke om å få endre det registrerte partinavnet. Bestemmelsene i § 3 gjelder tilsvarende. Til erstatning for stiftelsesprotokoll skal det legges ved protokoll fra det møtet hvor det ble vedtatt å endre navnet på partiet. Hvis partiet fikk minst 500 stemmer i ett fylke eller minst 5 000 stemmer i hele landet ved siste stortingsvalg, gjelder ikke vilkårene i § 3 annet ledd bokstav d.

(2) Hvis to eller flere registrerte partier slår seg sammen og søker registrering under et nytt navn, anses det for søknad om navneendring. Til erstatning for stiftelsesprotokoll skal det legges ved protokoll fra det møtet hvor det ble vedtatt å slå partiene sammen og søke registrering under et nytt navn. Hvis ett av partiene fikk minst 500 stemmer i ett fylke eller

minst 5 000 stemmer i hele landet ved siste stortingsvalg, gjelder ikke vilkårene i § 3 annet ledd bokstav d.

§ 5 Avregistrering. Når et partinavn blir fritt

(1) Virkningen av registreringen opphører og partinavnet blir fritt når partiet ikke har stilt liste i noe valgdistrikt ved to påfølgende stortingsvalg. Partinavnet skal da strykes fra Partiregisteret.

(2) Det samme gjelder fire år etter at partiet er oppløst eller har skiftet navn.

§ 6 Opplysning om hvem som sitter i partiets utøvende organ

(1) Registrerte partier skal ved endring av tidligere registrerte opplysninger, sende melding til Registerenheten i Brønnøysund om hvem som er medlemmer av partiets utøvende organ.

(2) Partiene skal innen 2. januar i valgåret sende inn oppdaterte opplysninger eller bekreftelse på de opplysninger som er registrert i Partiregisteret, om hvem som er medlemmer i partiets utøvende organ med virkning for valget. Registreringsmyndigheten skal i god tid innen fristen informere partiene om de opplysninger som er registrert i Partiregisteret.

§ 7 Kunngjøring av vedtak

Registreringsmyndigheten skal kunngjøre vedtak om registrering av nye partinavn eller sletting av navn fra Partiregisteret.

§ 8 Klage

(1) Registreringsmyndighetens vedtak etter dette kapittel kan påklages til Partilovnemnda, jf. kapittel 5. Fristen for å klage er tre uker. Klagen fremsettes for registerfører og skal være skriftlig og begrunnet. Nemnda sender melding om avgjørelser i klagesaker til registerfører. Nemndas vedtak i klagesaker skal kunngjøres.

(2) Partilovnemndas vedtak kan bringes inn for domstolene. Søksmål må i tilfelle reises innen to uker fra det tidspunktet melding om nemndas vedtak med opplysning om søksmålsfristen kom frem til vedkommende part. En rettsavgjørelse om partiregistrering har bare virkning for et forestående valg dersom den er rettskraftig senest 31. mars i valgåret. Inntil eventuell rettskraftig dom foreligger, legges nemndas vedtak til grunn for Partiregisteret.

§ 9 Forskrift

Departementet kan i forskrift gi utfyllende bestemmelser om registreringsordningen og om registreringsmyndighetens virksomhet.

Kapittel 3 Finansiering av politiske partiers organisasjoner og folkevalgte grupper

§ 10 Overordnede prinsipper for offentlig støtte

(1) Statlig tilskudd til politiske partiers organisasjoner på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå ytes med de beløp som fastsettes av Stortinget.

(2) Stortinget finansierer de folkevalgte gruppene i Stortinget. Fylkeskommunen finansierer de folkevalgte gruppene i fylkestinget. Kommunen finansierer de folkevalgte gruppene i kommunestyret. Støtten til de folkevalgte gruppene i fylkestinget og kommunestyret skal ytes forholdsmessig etter deres oppslutning ved valget.

(3) Til støtte fra stat, kommune eller fylkeskommune skal det ikke knyttes betingelser som kan komme i konflikt med de politiske partienes selvstendighet og uavhengighet.

(4) Myndighetene skal ikke føre kontroll med partienes eller gruppenes disponering av støtten.

§ 11 Statlig tilskudd til politiske partiers organisasjoner og ungdomsorganisasjoner på nasjonalt nivå

(1) Politiske partier kan søke departementet om statlig støtte til partiets organisasjon på nasjonalt nivå. Støtten ytes som stemmestøtte og grunnstøtte.

(2) Stemmestøtte ytes som et likt kronebeløp per stemme oppnådd ved siste stortingsvalg. Grunnstøtte ytes som et likt kronebeløp til partier som ved siste stortingsvalg mottok minst 2,5 % av stemmene på landsbasis eller som fikk innvalgt minst én representant i Stortinget. Av den samlede støtte fordeles 9/10 som stemmestøtte og 1/10 som grunnstøtte.

(3) Den sentrale ungdomsorganisasjonen til et politisk parti som er berettiget til stemmestøtte, kan søke departementet om statlig støtte. Støtten ytes som et likt kronebeløp per stemme partiet oppnådde ved siste stortingsvalg.

(4) Søknad om støtte første år etter et valg anses å gjelde hele valgperioden så lenge søkeren ikke gir annen underretning i perioden.

§ 12 Statlig tilskudd til politiske partiers organisasjoner og ungdomsorganisasjoner i fylkene

(1) En fylkesorganisasjon for et parti kan søke om støtte. Støtten ytes som stemmestøtte og grunnstøtte. Partiorganisasjonene i Oslo kan søke om støtte både som fylkesorganisasjon og som kommuneorganisasjon, jf. § 13.

(2) Stemmestøtte ytes som et likt kronebeløp per stemme oppnådd i fylket ved siste fylkestingsvalg. Grunnstøtte ytes som et likt kronebeløp til partier som ved siste fylkestingsvalg mottok minst 4 % av

stemmene i fylket eller som fikk innvalgt minst én representant i fylkestinget. Av den samlede støtte fordeles 9/10 som stemmestøtte og 1/10 som grunnstøtte.

(3) Fylkesungdomsorganisasjonen til et parti som er berettiget til stemmestøtte, kan søke om statlig støtte. Støtten ytes som et likt kronebeløp per stemme partiet oppnådde ved siste fylkestingsvalg i fylket.

(4) Søknaden sendes til fylkesmannen. Søknad om støtte første år etter et valg anses å gjelde hele valgperioden så lenge søkeren ikke gir annen underretning i perioden. Støtten utbetales av fylkesmannen til partienes fylkesorganisasjoner og ungdomsorganisasjoner.

(5) Felleslister, bestående av partier som alle oppfyller vilkårene i kapittel 2, kan søke om stemmestøtte og grunnstøtte. Støtten beregnes i samsvar med annet ledd. Partienes omforente forslag til fordeling legges til grunn for utbetalingene. Blir partiene på felleslisten selv ikke enige om fordelingen, skal støtten fordeles etter skjønn og med utgangspunkt i stemmetallene for partiene på landsbasis eller etter stemmetallene ved et tidligere valg.

§ 13 Statlig tilskudd til politiske partiers organisasjoner i kommunene

(1) En kommuneorganisasjon for et parti kan søke om støtte. Støtten ytes som stemmestøtte og grunnstøtte. Partiorganisasjonene i Oslo kan søke om støtte både som kommuneorganisasjon og som fylkesorganisasjon, jf. § 12.

(2) Stemmestøtte ytes som et likt kronebeløp per stemme oppnådd i kommunen ved siste kommunestyrevalg. Grunnstøtte ytes som et likt kronebeløp til partier som ved siste kommunestyrevalg mottok minst 4 % av stemmene i kommunen eller som fikk innvalgt minst én representant i kommunestyret. Av den samlede støtte fordeles 9/10 som stemmestøtte og 1/10 som grunnstøtte.

(3) Søknaden sendes til fylkesmannen. Søknad om støtte første år etter et valg anses å gjelde hele valgperioden så lenge søkeren ikke gir annen underretning i perioden. Støtten utbetales av fylkesmannen til partienes kommuneorganisasjoner.

(4) Felleslister, bestående av partier som alle oppfyller vilkårene i kapittel 2, kan søke om stemmestøtte og grunnstøtte. Støtten beregnes i samsvar med annet ledd. Partienes omforente forslag til fordeling legges til grunn for utbetalingene. Blir partiene på felleslisten selv ikke enige om fordelingen, skal støtten fordeles etter skjønn og med utgangspunkt i stemmetallene for partiene på landsbasis eller etter stemmetallene ved et tidligere valg.

§ 14 Departementets adgang til å holde tilbake statsstøtten

Departementet kan sette som vilkår for utbetaling av statstilskudd til et parti eller partiledde at dette har foretatt innberetning etter reglene i kapittel 4.

§ 15 Klage over vedtak om statlig støtte

Vedtak om tildeling av statsstøtte kan påklages til Partilovnemnda, jf. kapittel 5, innen tre uker etter at det ble fattet. Nemndas vedtak kan bringes inn for domstolene.

§ 16 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om at stemmestøtte ikke skal utbetales under en viss beløpsgrense.

Kapittel 4 Støtte fra andre. Innberetning om partiers inntekter og inntektskilder. Offentliggjøring

§ 17 Adgangen til å motta gaver

(1) Det er tillatt for alle å gi bidrag til politiske partier med de begrensninger som følger av bestemmelsen her.

(2) Politiske partier kan ikke motta bidrag dersom giveren er ukjent for partiet (anonyme bidrag). Slike bidrag tilfaller statskassen.

(3) Politiske partier kan ikke motta bidrag fra:

- rettssubjekter under statens eller annen offentlig myndighets kontroll,
- utenlandske givere, det vil si privatpersoner som ikke er norske statsborgere eller som ikke oppfyller vilkårene for å ha stemmerett ved kommune- og fylkestingsvalg, jf. valgloven § 2–2, eller juridiske personer som er registrert i utlandet.

(4) Med bidrag menes i denne bestemmelse enhver form for støtte som partiet vil være forpliktet til å innberette i medhold av § 19.

§ 18 Innberetningsplikt og rapporteringsperioden

(1) Alle politiske partier, herunder organisatoriske ledd av partier som er omfattet av denne loven, skal avgi årlige innberetninger om sine inntekter.

(2) Innberetningen skal omfatte inntekter i perioden 1. januar til 31. desember og skal avgis senest seks måneder etter regnskapsårets avslutning.

(3) Partier eller partiledde som i løpet av året har hatt samlede inntekter på under 10 000 kroner etter fradrag av all offentlig støtte, er unntatt fra plikten til å innberette inntektsregnskap etter § 19. Disse plikter å avgi en erklæring om at inntektene for året har vært under dette nivået.

(4) Innberetning av inntektsregnskaper etter § 19, eller erklæringer i henhold til tredje ledd i denne paragraf, sendes det sentrale registeret for ordningen.

§ 19 *Inntekter som skal innberettes*

(1) Innberetningen skal inneholde en fullstendig oversikt over de inntekter partiet eller partiledet har hatt i løpet av perioden.

(2) Inntektene skal kategoriseres på følgende måte:

Offentlig støtte:

- a) Statlig støtte etter kapittel 3
- b) Kommunal/fylkeskommunal partistøtte
- c) Annen offentlig støtte

Inntekter av egen virksomhet:

- d) Kontingentinntekter
- e) Inntekter fra lotterier, innsamlingsaksjoner og lignende
- f) Kapitalinntekter
- g) Inntekter fra forretningsvirksomhet
- h) Andre inntekter

Bidrag fra andre:

- i) Privatpersoner
- j) Kommersielle foretak
- k) Organisasjoner i arbeidslivet
- l) Andre organisasjoner, foreninger og sammenlutninger, institusjoner, stiftelser og fond
- m) Andre

Interne overføringer:

- n) Overføringer fra andre partiled

(3) Med bidrag menes pengebidrag og verdien av varer, tjenester og andre tilsvarende ytelser som er mottatt vederlagsfritt eller til underpris. Ytelse fra privatpersoner som består i ordinært dugnadsarbeid som ikke krever særskilte kvalifikasjoner, eller som ikke er en del av bidragsyters inntektsgrunnlag, regnes ikke som bidrag. Det samme gjelder utlån av lokaler og gjenstander fra privatpersoner som ikke har dette som del av sitt inntektsgrunnlag.

(4) Andre bidrag enn pengebidrag skal verdsettes til omsetningsverdi og innberettes som inntekt. Slike bidrag under de fastsatte beløpsgrenser i § 20 første ledd kan likevel unntas.

§ 20 *Identifisering av bidrag og bidragsytere*

(1) Dersom en bidragsyter i løpet av perioden har gitt ett eller flere bidrag til partiets hovedorganisasjon som til sammen utgjør en verdi av 30 000 kroner eller mer, skal bidragets verdi og bidragsyters identitet oppgis særskilt. Det samme gjelder for bidrag til partiledet på fylkeskommunalt nivå som til sammen utgjør en verdi av 20 000 kroner eller mer, og for bidrag til partiledet på kommunalt nivå som til sammen utgjør en verdi av 10 000 kroner eller mer. Bidrag til partienes ungdomsorganisasjoner følger reglene for bidrag til morpartiet på tilsvarende nivå.

(2) Privatpersoner skal identifiseres med navn og bostedskommune. Andre bidragsytere skal identifiseres med navn og postadresse.

§ 21 *Erklæringer, signatur og revisorgodkjenning*

(1) Innberetningen skal inneholde en erklæring om at partiet eller partiledet ikke har hatt andre inntekter enn oppgitt.

(2) Dersom det er inngått politiske eller forretningsmessige avtaler med noen bidragsytere, skal det avgis erklæring om dette i innberetningen. Partiet eller partiledet plikter på forespørsel å gi innsyn i avtaler inngått med bidragsytere.

(3) Innberetning fra partiets hovedorganisasjon skal undertegnes av partiets leder og være godkjent av revisor.

(4) Innberetning, herunder erklæring etter § 18 tredje ledd fra partier eller partiledet på kommunalt og fylkeskommunalt nivå, skal undertegnes av den som søker om eller kvitterer for partistøtte etter kapittel 3 og ett annet styremedlem. Revisorgodkjenning er ikke nødvendig.

§ 22 *Offentliggjøring*

(1) Det opprettes et sentralt register for innberetninger etter denne loven.

(2) Det sentrale registeret skal sammenstille opplysningene om partienes inntekter og inntektskilder og gjøre dette offentlig tilgjengelig på hensiktsmessig måte, for eksempel ved bruk av elektroniske hjelpemidler. Registeret skal sende en oversikt til Partilovnemnda og departementet over partier eller partiledet som ikke har overholdt innberetningskravet innen fristen.

(3) Nærmere regler om innberetningsmåten og om organiseringen av det sentrale registeret fastsettes i forskrift av departementet.

§ 23 *Innsyn i partiers regnskaper*

Partier eller partiledet som er omfattet av denne lov, plikter på forespørsel å gi innsyn i det regnskap som er utarbeidet for siste år.

Kapittel 5 Nemnd for klagebehandling mv.

§ 24 *Nemnd for fordeling av tilskudd og klagebehandling*

(1) Partilovnemnda er et uavhengig forvaltningsorgan administrativt underordnet Kongen og departementet. Kongen og departementet kan ikke gi instruks om eller omgjøre Partilovnemndas utøving av myndighet i enkelttilfeller etter loven.

(2) Partilovnemnda skal:

- a) tolke det aktuelle regelverket
- b) fatte vedtak om tilbakeholdelse av støtte
- c) avgjøre klager over vedtak om registrering, jf. § 8
- d) avgjøre klager over vedtak om tildeling av statlig støtte, jf. § 15

§ 25 Nemndas sammensetning

Nemndas medlemmer oppnevnes av Kongen i statsråd for seks år av gangen.

Nemnda skal ha minst fem medlemmer. Lederen skal ha dommerkompetanse.

§ 26 Nemndas årlige rapport

Nemnda skal avgi årlig rapport om sin virksomhet. Rapporten overleveres departementet innen 1. oktober.

§ 27 Forskrift

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om nemndas virksomhet. Departementet kan videre gi forskrift om klagerett over nemndas avgjø-

relser i saker om dokumentinnsyn etter forvaltningsloven og offentlighetsloven og saksomkostninger etter forvaltningsloven § 36.

Kapittel 6 Ikrafttredelses- og overgangsregler**§ 28 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser**

(1) Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Fra samme tid oppheves kapittel 5 i lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven).

(2) Kongen bestemmer når lov 22. mai 1998 nr. 30 om offentliggjøring av politiske partiers inntekter oppheves.

(3) Departementet kan gi nærmere overgangsbestemmelser.

Oslo, i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, den 10. juni 2005

Sonja Irene Sjøli

leder

Magnar Lund Bergo

ordfører